

พระโปรกบญจวักคีย์

และ

พระพุทธรไสยาสน์

พระรัตนเวที วัดพระเชตุพน เรียบเรียง

สมโภชสุพรรณบัฏ

29403

W365 พ

สืบเจ้าพระวานรค วัดพระเชตุพน

สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่

๒๘-๒๙ มีนาคม ๒๕๐๕

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์

~~หอสมุดแห่งชาติ~~
~~สาขาสังคมศึกษา~~

พระโปรดบญจวักคีย์

และ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พระพุทธรไสยาสน์

สมโภชสุพรรณบัฏ

สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน

สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่

๒๘ - ๒๙ มีนาคม ๒๕๐๕

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์

เลขห้อง ๑๗.

เลขหมู่ ๒๑๔.๓

พ ๓๖๕พ

เลขทะเบียน ๔-๓๐๔-๑๐๕๐๗

ร. บุนนาค

พระโปรดบัญจวักคีย์

ประจำพระวิหารทิศใต้ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๑ นิ้ว

ร. บุณนาค

พระพุทธไสยาสน์

ขาว ๑ เส้น ๓ วา

คำนำ

เนื่องในงานสมโภชสุพรรณบัฏ เจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (บุญนลฺลิตฺเถระ) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฯ สังฆมณฑลว่าการองค์การเผยแผ่ ในวันที่ ๒๔-๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ คณะศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในเจ้าประคุณสมเด็จพระ ฯ ได้มีมติมอบให้ข้าพเจ้าร่วมเป็นเจ้าภาพจัดงานถวายเป็นพิเศษ จึงนับว่าเป็นเกียรติและเป็นโอกาสที่ข้าพเจ้าจักได้สนองพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระ ฯ ซึ่งเป็นพระเถระที่เคารพนับถืออย่างสูงของข้าพเจ้าเท่าที่ กำลังของข้าพเจ้าจักกระทำได้ในขณะนี้

อนึ่ง ท่านเจ้าคุณพระเทพดุษิ และท่านเจ้าคุณพระรัตนเวที วัดพระเชตุพน ฯ ได้ให้ความเห็นว่า “ในมงคลกถา นควรทชาพเจ้าจักได้กระทำการฉลองถาวรวัตถุตั้งก่อสร้าง ตลอดจนเครื่องครุภัณฑ์ ตฤณาทถงปวง ซึ่งข้าพเจ้าได้บริจาคทรัพย์ก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ถวายไว้ภายในวัดพระเชตุพน ฯ ให้เป็นงานเดียวกัน เพราะตั้งแต่ก่อสร้าง ปฏิสัง

ชรณถวายไว้ตั้งแต่ต้นมา ยังมีได้ทำการฉลองให้ปรากฏ
ประกอบกับงานครุฑน ข้าพเจ้าได้สร้างคัมภีร์พระธรรมเทศนา
อาศัพทบุษราคัม จำนวน ๒๕,๐๐๐ ผูก โดยจัดพิมพ์ลง
ใบลาน เพื่อถวายเป็นสมบัติของวัดทุกวัดทั่วพระราชอาณา
จักร สำหรับใช้เทศนาโปรดพุทธบริษัทในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ
เดือน ๘ ซึ่งเป็นวันอาศัพทบุษราคัม คัมภีร์พระธรรมเทศนาน
ี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานสมโภชสุพรรณบัฏเจ้า
ประคุณสมเด็จพระวันรัตด้วย สมควรฉลองคัมภีร์พระธรรม
เทศนาและถวายแด่ท่านเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัด ซึ่ง
อาราธนาในงานครุฑนด้วยมือของข้าพเจ้าเอง ด้วยเหตุนี้
ข้าพเจ้าจึงตกลงใจทำการฉลองตั้งก่อสร้าง ปฏิสังขรณ์
และถวายไว้ในวัดพระเชตุพน ฯ ตลอดจนฉลองคัมภีร์พระ
ธรรมเทศนาอาศัพทบุษราคัมกับงานสมโภชสุพรรณบัฏ
ของเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต ในครั้งด้วย

ในงานนี้ พิจารณาว่าควรจัดพิมพ์หนังสือเพื่อถวาย
แจกพระสงฆ์ สามเณร และช่วยเป็นพระดึกแด่ท่านผู้มี
เมตตาและไมตรี แต่เนื่องด้วยคำวิโดยเวณาทันหัน ฉะนั้น

จึงได้มอบภาระถวายท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี และท่านเจ้าคุณ
พระรัตนเวที ช่วยจัดการให้ ซึ่งท่านเจ้าคุณทั้งสองได้
ประทานกรุณาเลือกหนังสือเรื่องตำนานวัดพระเชตุพน ฯ
ตอนอธิบายเรื่องตำนานพระพุทธรูปได้ยาดันและพระโปรด
เบญจวคคย รวม ๒ ตอน ซึ่งท่านเจ้าคุณพระรัตนเวที
ได้เรียบเรียงไว้ และจัดพิมพ์ตามที่ตั้งใจ หนังสือจึงสำเร็จ
เพื่อเป็นอนุทินนันทนาการแก่ทุกท่านได้ทันท่วงที ข้าพเจ้าขอ
กราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสุธีและท่านเจ้าคุณ
พระรัตนเวที ที่ช่วยกรุณาจัดการให้เป็นอย่างดีไว้ ณ ทน
ด้วย

ข้าพเจ้าขอตั้งใจอุทิศส่วนกุศลซึ่งบำเพ็ญมาตั้งแต่ตน
จนปัจจุบัน ให้บรรพบุรุษ “ตระกูลตงตรงจิตร” และญาติ
สนิทมิตรสหายทุก ๆ ท่าน ตลอดจนเทพยดาอารักษ์ทั้ง
๑๖ ชั้นฟ้า กับทั้งท่านผู้มีพระคุณ เจ้าเวรนายกรรม และ
บรรดาสัตว์สรรพสัตว์ซึ่งเป็นเพื่อนทุกข์ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย
ด้วยกันทั้งสิ้น จงมีส่วนได้รับกุศลนี้ด้วยผลเป็นอันดีด้วย
ต่อไป

อนึ่ง กุศลกรรมที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญด้วยดีตั้งแต่อดีต
ชาติหนึ่งถึงคราวเท่าปัจจุบันชาตินี้ และจะมีต่อไปอีกใน
อนาคตเบื้องหน้า ด้วยปรารถนาบุญสมบัติให้บรรลุถึง
พุทธภูมิต่อไปนั้น ขอเฉลี่ยส่วนกุศลเพื่อทุก ๆ ท่านได้ร่วม
อนุโมทนาเป็นบัณฑิตอนุโมทนามัยโดยทั่วถ้วนกัน เทอญ

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร

ทางขายยาตราไปโพธิ์

ตลาดท่าเตียน พระนคร

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๕

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร

กับ วัดพระเชตุพน

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้าของห้างขายยา
ตราใบโพธิ์ ตลาดท่าเตียน พระนคร มีความสัมพันธ์
เกี่ยวกับวัดพระเชตุพนหลายประการ คือ:—

๑. อุปสมบทเป็นภิกษุเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ณ วัด
อมรินทราราม ธนบุรี และจำพรรษาอยู่ที่วัดพระเชตุพนใน
ปีนั้น ๑ พรรษา โดยอยู่ในปกครองของพระวิเชียรธรรม
คุณาธาร (ยัง) สมัยสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เขม) เป็น
เจ้าอาวาส

๒. เป็นผู้บริจาคทรัพย์บำรุงวัดพระเชตุพน โดยได้
ก่อสร้าง ปฏิสังขรณ์ ถาวรวัตถุหลายอย่างด้วยกัน ตลอดจน
จนได้ถวายเครื่องของครุภัณฑ์และดุริยภัณฑ์ไว้เป็นสมบัติ
ของวัดพระเชตุพนมากมาย อันไม่มีตำมัญชนผู้ใดมีศรัทธา
และบริจาคได้เทียมเท่า ซึ่งมีรายการละเอียดต่าง ๆ ปรากฏ
ในท้ายเรื่อง

๓. เป็นอุปาสถ์ประจำวัดพระเชตุพน และช่วยชวายเป็นกำลังของวัดทุกประการ ด้วยเป็นกรรมการจัดงานของวัดทุกครั้ง ทุกปี เป็นกรรมการดํามาคนํ้ากเชตุพนเป็นระยะติดต่อกันตลอดมาเป็นเวลายาวนานนับปีเศษ จนถึงปัจจุบัน

๔. เป็นผู้มีความหวังดี กตัญญูกตเวที คอยดํานักซึ่งเคยอุปถัมภ์ ไม่ทอดทิ้งวัดพระเชตุพน ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

๕. ครอบครัวของนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ทั้งบุตรธิดา และภรรยา ต่างใกล้ชิดสนิทสนมกับวัดพระเชตุพน และคุ้นเคยเคารพนับถือในพระเถรานุเถระในวัดตลอดมา

๖. เป็นผู้หนึ่งซึ่งฟื้นฟูงานนันทนาการสงเคราะห์ประชาชนของวัดพระเชตุพน จนเป็นปกติและยึดเยื้อมาได้กระทั่งปัจจุบัน ทำให้วัดมีรายได้สามารถปฏิบัติสังฆารักษาซ่อมแซมเสนาสนะในวัดโดยตลอด

ฯลฯ

นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร จึงเป็นผู้มีอุปการะแก่วัดพระเชตุพนอย่างยอดเยี่ยม ควรแก่การเทิดทูนและอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง ขอแสดงความเลื่อมใสการก่อสร้าง

ปฏิสังขรณ์ และถวายเครื่องของครุภัณฑ์ ลหุภัณฑ์ ซึ่ง
นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ได้บริจาคไว้ในวัดพระเชตุพน
กัปปรากฎต่อไป

๓. เป็นกาดังสำคัญผู้หนึ่งในการปฏิสังขรณ์ซ่อมแซม
พระพุทธไสยาสน์วัดพระเชตุพน โดยบริจาคทรัพย์ให้เปิดทอง
พระพุทธไสยาสน์ พร้อมทั้งร่วมซ่อมฐานชุกชี โดยดงรัก
เปิดทองประดับกระจกใหม่ พร้อมทั้งสร้างรวดกกกรงไม้สัก
รอบองค์พระพุทธไสยาสน์

๒. ซ่อมหอระฆังด้านพระเศียรพระพุทธไสยาสน์

๓. ซ่อมแซมเจดีย์หมู่ ๕ ด้านพระเศียรพระพุทธ
ไสยาสน์

๔. เปิดทองพระพุทธรูปและพระเบญจวัคคีย์ พร้อม
ทั้งซ่อมชุกชี ดงรัก เปิดทอง ประดับกระจกใหม่ สร้างรว
ดกกกรงไม้สักโดยรอบฐานทั้งสอง และได้สร้างตู้ไม้สัก
สำหรับเก็บของสงฆ์ไว้ในพระวิหารทิศพระเบญจวัคคีย์ (ทิศ
ใต้ของพระอุโบสถ) ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง บริจาคของ
ใช้ต่าง ๆ ให้เป็นสมบัติของวัดมากมาย เช่น เก้าอี้เหล็ก
ลังจากต่างประเทศ โต๊ะไม้สักสำหรับเลี้ยงอาหารพระ โต๊ะ

๒๕๒ ๕ ๑ ๕๒
ตงนารอนนาชา กมุกชตนาารอนขนาดต่าง ๆ ตะดุมมุกหลาย
ขนาด คันเทียบไม้สักขนาดใหญ่—เล็กสำหรับปักชนบัตร
หีบไม้สักใหญ่—เล็ก สำหรับเก็บเงินเรียราย เตอดวด
จันทบุรี หมอนอิง อาสนะ ศาลาบัตร หีบทอง ๒ หีบ
เครื่องขยายเสียง ๑ ชุด ถ้วยชาม และอื่น ๆ อีกมาก

๕. สร้างศาลาโรงธรรมโพธิลังกา ๑ หลัง เมื่อ พ.ศ.
๒๔๘๒ โดยใช้เสาไม้เต็ง หลังคามุงสังกะสี ต้นเงิน ๑๐,๐๐๐
บาท (สมัยเงินแพง) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ศาลาหลัง
ทรุดโทรมลง จึงได้รื้อถอนและทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ให้
กว้างยาวกว่าหลังเดิมอีกมาก โดยสร้างเป็นเสาคอนกรีต
หลังคามุงด้วยกระเบื้องกระดาศต่างประเทศเป็นแบบลอน
สังกะสี ต้นเงินในการก่อสร้างศาลาหลังนี้อีกประมาณ
๑๖๐,๐๐๐ บาทเศษ (หนึ่งแสนหกหมื่นบาทเศษ) เหตุที่
ประมาณไว้ เพราะทางวัดยังไม่แจ้งยอดที่แน่นอนให้ทราบ

๖. สร้างโรงเรียนไว้ ๑ หลัง (ตั้งตรงจิตร ๒) ซึ่ง
กระทรวงศึกษาธิการใช้เป็นโรงเรียนพานิชยการ ชื่อว่า
“โรงเรียนพานิชยการวัดพระเชตุพน ตั้งตรงจิตรวิทยาลัย”
ต้นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สามล้านบาทเศษ)

๑. ในงานสมโภชสุพรรณบัฏเจ้าพระคุณสมเด็จพระ
วันรัต เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้บริจาค
ทรัพย์สร้างคัมภีร์พระธรรมเทศนาอาถรรพมหุชาภคณาเพชฌกถา
วัดทุกวัดทั่วพระราชอาณาจักร ได้ใช้เทศนาโปรดพุทธบริษัท
ในวันอาถรรพมหุชา จำนวน ๒๕,๐๐๐ ผูก ต้นเงิน ๓๐๐,๐๐๐
บาทเศษ (หนึ่งแสนบาทเศษ)

เฉพาะการบริจาคของนายประยงค์ ตังตรงจิตร ใน
วัดพระเชตุพน เท่านั้น เป็นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สี่
ล้านบาทเศษ) ดังรายการซึ่งขแรงมาฉะนี้ ทงน ไม่นับเรื่อง
การบริจาคสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ตำราณ
สถานต่าง ๆ ซึ่งนายประยงค์ ตังตรงจิตร ได้บริจาคไปแล้ว
เป็นเงินประมาณ ๑๕ ล้านบาท

บุคคลอย่างนายประยงค์ ตังตรงจิตร เป็นบุคคลที่หา
ได้ยาก เพราะเป็นผู้มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยการบริจาคทรัพย์
ช่วยเหลือประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และตำราณสถาน
เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน

วัดพระเชตุพน ได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากนาย
ประยงค์ คงทรงจิตร ด้วยศุภศฤงคาร ตั้งแต่อดีต—ปัจจุบัน
และในอนาคตอีกต่อไป ขอบุญที่นายประยงค์ คงทรงจิตร ได้
ตั้งใจบำเพ็ญเพื่อปรารถนาบุญนั้น จงสนองผลตามความ
ประสงค์ของนายประยงค์ คงทรงจิตร จงทุกประการ เทอญ.

พระเทพสุธี

วัดพระเชตุพน พระนคร

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๕

(ตราพระบรมราชโองการ)

ประกาศสถาปนาสมณศักดิ์

พระธรรมวโรดม เป็น สมเด็จพระวันรัต

(ทรงลงพระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช พร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักร
นฤปดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดให้ประกาศว่า
โดยที่ทรงพระราชดำริว่า พระธรรมวโรดมเป็น
พระเถระเจริญในสมณคุณยืนดีในเนกขัมมปฏิบัติ
สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตร รัตัญญุมหาเถระกรณ
ธรรมมั่นคงตลอดมาช้านาน ได้ประกอบกรณียกิจ
เป็นहितานุहितประโยชน์แก่พุทธจักร และอาณาจักร
อย่างไพศาล ดังความพิสดารปรากฏในประกาศ

สถาปนาเป็นทรงสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อวันที่
๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๕ แล้วนั้น

ครั้นต่อมา พระธรรมวโรดมยิ่งเจริญด้วย
อุตสาหะวิริยาคุณมิต่างน้อย สามารถประกอบ
พุทธศาสนกิจให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นโดยลำดับ
กล่าวโดยเฉพาะในประการที่สำคัญ คือการปริยัติ
ศึกษา ได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระ
ภิกษุสามเณร ในสำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯ ให้
เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งปริมาณและคุณภาพ และ
ได้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นไว้สำหรับบำรุงการปริยัติศึกษาอีก
ด้วย อนึ่ง ในการที่คณะสงฆ์ได้จัดตั้งมหาจุฬาลง-
กรณราชวิทยาลัยขึ้น ก็ได้ให้ความอุปถัมภ์โดยจัด
สถานที่ในบริเวณวัดพระเชตุพนฯ ให้นักเรียนแผนก
บาลีมัธยมเข้าศึกษา ทั้งได้เปิดการศึกษาส่งเสริม
วิทยฐานะพระภิกษุสามเณรขึ้นอีกด้วยในฐานะเป็น
สถานายกแห่งสภาพระธรรมกถึก พระธรรมวโรดม
ได้จัดให้มีพระธรรมกถึก ไปแสดงพระธรรมเทศนา
เป็นปูจณาวิสัชนา ณ สถานีวิทยุประจักษ์ในวัน

อาทิตย์เป็นประจำและได้จัดพระธรรมกล่าวกวไปแสดง
ธรรมอบรมจริยศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ
เป็นประจำอีกหลายแห่ง ทั้งได้รจนานั่งสื่อสารคดี
ธรรมนิยาย เผยแพร่ศีลธรรมแก่ประชาชนอีกเป็น
อันมาก ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ถึงคราวที่สภาพ
แห่งคณะสังฆมนตรีได้สิ้นสุดลง และมีการเลือก
สรรแต่งตั้งใหม่ พระธรรมวโรดมได้รับแต่งตั้งเป็น
สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่อยู่ในปัจจุบัน ส่วน
การพระศาสนาในต่างประเทศ พระธรรมวโรดมได้
เป็นองค์สังฆคติกการกะ ในคณะสงฆ์ไทย ไปร่วม
ปฏิบัติงานฉันทฐสังคายนาพระไตรปิฎก ทุติยสัน-
นิบาตซึ่งประชุมทำณปาสาณคูหาประเทศพม่า เมื่อปี
พุทธศักราช ๒๔๙๓ และได้เป็นองค์คณะพระสงฆ์
ไทย มีสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบันเป็นประธาน
ไปร่วมพิธีฉลองพุทธชยันตี ณ ประเทศลังกา เมื่อปี
พุทธศักราช ๒๔๙๕ แล้วเลยไปสังเกตการณ์พระ
ศาสนาในประเทศอินเดียด้วย

ส่วนในการพระอารามนั้น โดยที่วัดพระเชตุ
 พนวิมลมังคลารามเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่ง
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่๑
 ได้ทรงสถาปนาขึ้นพร้อมกับการสถาปนากรุงเทพ
 พระมหานคร ในการก่อสร้างได้โปรดให้ทำอย่าง
 ใหญ่โตมโหฬาร และทำด้วยศิลปกรรมอันประณีต
 วิจิตรบรรจงงดงามอย่างยอดเยี่ยมเป็นอย่างสุดฝีมือ
 ของช่างไทยในสมัยนั้น และโปรดให้รวบรวมศิลป
 วัตถุ โบราณวัตถุ ปูนปั้นวัตถุ ที่ล้วนแต่เป็นสิ่ง
 ศักดิ์สิทธิ์งดงาม และมีค่าหาประมาณมิได้จากที่
 ต่าง ๆ มาประมวลประดิษฐานไว้ในบริเวณพุทธาวาส
 แห่งพระอารามนี้เป็นจำนวนมาก ยากที่จะหาแห่งอื่น
 มาเทียบเทียมเสมอเหมือนได้ และในรัชกาลต่อๆ
 มากก็ได้โปรดให้สร้างเสริมและสถาปนาปูชนียสถาน
 ขึ้นไว้เป็นพระบรมราชานุสรณ์อีกโดยลำดับ จึงนับ
 ว่าพระอารามนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ คือ เป็นที่
 สักการบูชาคารวสถานแห่งองค์พระมหากษัตริย์และ
 พระบรมราชวงศ์ และเป็นที่เชิดชูเกียรติประวัติแห่ง

ประเทศไทยเป็นอย่างดียิ่งแห่งหนึ่ง ครั้นต่อมาถึง
ในสมัยปัจจุบันสิ่งก่อสร้างและศิลปวัตถุนั้น ๆ มีอายุ
เกินกว่าร้อยปีไปแล้วเป็นอันมาก ย่อมถึงความ
คร่ำคร่าชำรุดทรุดโทรมเสียหายเป็นธรรมดา จึงตก
เป็นภาระอันหนักยิ่งแก่เจ้าอาวาสแต่ละองค์ที่จะต้อง
เอาเป็นภาระธุระในการระวังกุศล และจัดการบูรณะ
ปฏิสังขรณ์สิ่งชำรุดเสียหายให้กลับคงอยู่ในสภาพ
ที่มั่นคงถาวรตามเดิมเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งนี้
ตั้งแต่พระธรรมวโรดมได้รับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสมา
เป็นเวลา ๑๔ ปี ก็ปรากฏว่าได้เอาใจใส่ควบคุมดูแล
ระวังกุศล และได้พยายามจัดการบูรณะปฏิสังขรณ์
ซ่อมแซมปูชนียวัตถุและสิ่งก่อสร้างซึ่งชำรุดทรุด
โทรมเสียหาย ทั้งในบริเวณพุทธาวาส และบริเวณ
สังฆาวาส ให้กลับคืนมีสภาพมั่นคงถาวรสะอาด
เรียบร้อยดั่งเช่นเป็นอันมาก ดังเป็นที่ปรากฏอยู่แล้ว
และโดยเฉพาะพระตำหนักवासุกรซึ่งเป็นที่พัก
ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาภิไธย
ชิโนรสเมื่อครั้งยังดำรงพระชนม์อยู่ และต่อมาเป็น

ที่ประดิษฐานพระอัฐิอยู่จนในปัจจุบันั้นนั้น ย่อมนับ
ว่าเป็นปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่งในพระอารามนี้
เพราะเป็นราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์และพระ
บรมราชวงศ์จะต้องเสด็จไปถวายสักการะปีละครั้ง
เป็นประจำ ปราภฏว่าพระตำหนักดังกล่าวทั่วบริเวณ
ได้ชำรุดทรุดโทรมลงมากมานานแล้ว เพิ่งจะมาได้
รับการบูรณะซ่อมแซมในสมัยพระธรรมวโรดมเป็น
เจ้าอาวาส^๕ ซึ่งได้จัดการซ่อมแปลงสำเร็จเรียบร้อย
สะอาดงดงามดีมาก ในการนี้พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน
เบญจปดลเศวตฉัตร แขนงถวายไว้เหนือที่ประดิษ
ฐานพระอัฐิ เพื่อให้สมบุรณ์ตามพระอิสริยยศ เมื่อ
วันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ จึงนับว่า
พระธรรมวโรดมเป็นผู้ทรงคุณธรรม มีปรีชาสามารถ
ในการบริหารปกครองพระอารามที่มีความสำคัญเป็น
พิเศษดังกล่าว สมพระราชประสงค์

สรรพกรณียกิจซึ่งพระธรรมวโรดมได้ปฏิบัติ
บำเพ็ญ เป็นผลดีแก่พุทธจักรและอาณาจักรตั้ง

พรรณนามา นับว่าเป็นผู้เจริญยิ่งด้วยคุณธรรมอนันต์
ปรีชา สามารถในการบริหารพระศาสนาเป็นที่ปรากฏ
แก่มวลพุทธบริษัทและทางราชการ ตลอดถึง
พสกนิกรทั่วไป และบัดนี้พระธรรมวโรดมก็เจริญ
ด้วยวรรษายุกาลสถาปนาธรรม เป็นที่นับถือแห่งพุทธ
บริษัททั่วสากลทิศ มีศิษยานุศิษย์แพร่หลาย สมควร
จะยกย่องให้ดำรงในอัครฐานันดรที่สมเด็จพระราชา
คณะสืบไป

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดให้สถาปนาพระ
ธรรมวโรดม ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทิน
นามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระวันรัต
ปรียัติพิพัฒนพงศ์ วิสุทธิสงฆปริณายก ตรีปิฎก
โกศลวิมลคัมภีรญาณสุนทร มหาคณะปธานาติศร
บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี สถิต ณ วัด
พระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร พระ
อารามหลวง มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๑๐ รูป
คือ พระครูปลัดสัมพิพัฒนสุตาจารย์ ญาณโกศล
วิมลศีลาจาร มหาคณาธิการนายก ปีกฎกธรรมรัก

จิต ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครู
พรหมสร์ พระครูคู่สวด ๑ พระครูอมรศัพท์ พระครู
คู่สวด ๑ พระครูธรรมกุต ๑ พระครูพุทธบาล ๑
พระครูสังฆกิจจารักษ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครู
ใบฎีกา ๑

ขอพระคุณจงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็น
ภาระสั่งสอนช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระ
ภิกษุสามเณร โดยสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่ง
พระราชทาน^๕ และจงเจริญอายุ วรรณ สุข พล
ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์ จิรัฏฐิติ วิรุพหิไพบูลย์
ในพระพุทธศาสนา เทอญ ฯ

ประกาศ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔
เป็นปีที่ ๑๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

รายละเอียด

การก่อสร้าง - ปฏิสังขรณ์

และบริจาค ครุภัณฑ์, ลหุภัณฑ์

ซึ่ง นายประยงค์ กงทรงจิตร

เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์ ตลาดท่าเตียน พระนคร

ได้ก่อสร้าง - ปฏิสังขรณ์ - และถวายไว้

ในวัดพระเชตุพน พระนคร

พระเทพสุธี

รวบรวม

กำหนดสมโภชสุพรรณบัฏ
สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน

สั่งมมนตรีว่าการองค์การเผยแพร่

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๐๕

เวลา ๑๓.๐๐ น. สมเด็จพระสังฆราช

ทรงประทานพระธรรมเทศนา

กำหนดการสมโภชสุพรรณบัฏ

และ

บำเพ็ญกุศลฉลองวันเกิด

สมเด็จพระวันรัต เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่

วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๐๕

เวลา ๑๔.๓๐ น. เจ้าพนักงานเชิญสุพรรณบัฏมาสู่พระอุโบสถ

เวลา ๑๕.๐๐ น. เจ้าพนักงานถวายสุพรรณบัฏและเครื่องยศ

พระสังฆ ๘ รูป ถวายบังคมคาถา

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระสังฆทรงสมณศักดิ์ ๘ รูป เจริญพระ
พุทธรูป

เวลา ๑๘.๐๐ น. มิมโหรีตบสมโภช

วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๐๕

เวลา ๘.๐๐ น. พระสังฆผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด

๗๑ รูป เจริญพระพุทธรูปธรรมจักรกัปปัจจุตคนุตตร
และเจ็ดตำนานย่อ

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ประมาณ

๒๕๐ รูป

เวลา ๑๓.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๔.๐๐ น. นายประยงค์ ตงตรงจิตร กล่าวถวายเครื่อง
กรุภัณฑ์และตहुภัณฑ์แด่เจ้าประคุณสมเด็จ ฯ และ
ถวายคัมภีร์เทศน์อาถรรพบูชาแด่เจ้าคณะจังหวัด
๗๓ จังหวัด เจ้าประคุณสมเด็จ ฯ กล่าวอนุโมทนา

เวลา ๑๕.๐๐ น. ถวายน้ำตรึงเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ

เวลา ๑๕.๐๐ น. มีมโหรีผสมโฆส

รายนามพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๕.๐๐ น.

๑. พระธรรมราชานุวัตร	วัดพระสิงห์ เชียงใหม่
๒. พระธรรมดิลก	วัดบรมนิวาส พระนคร
๓. พระธรรมญาณมุนี	วัดกวิศราราม ธพบูรี
๔. พระเทพสิทธินายก	วัดระฆังโฆสิตาราม ธพบูรี
๕. พระเทพกิตติมุนี	วัดเบญจมบพิตร พระนคร
๖. พระราชธรรมมาภรณ์	วัดคอนยายหอม นครปฐม
๗. พระราชศีลไศภิต	วัดพระพิเรนทร์ พระนคร
๘. พระบุญญารังษี	วัดราชนันทาราม พระนคร
๙. พระโพธิวรคุณ	วัดโพธิ์นิมิตร ธพบูรี

รายนามพระมหาเถระเจริญพระพุทธมนต์

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๗.๐๐ น.

-
๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสระเกศ พระนคร
 ๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสุทัศน์ฯ พระนคร
 ๓. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ วัดมกุฏกษัตริย์ฯ พระนคร
 ๔. พระอุบาล์คุณูปมาจารย์ วัดราชบพิธ พระนคร
 ๕. พระธรรมปัญญาบดี วัดอรุณาราม ธนบุรี
 ๖. พระธรรมวโรดม วัดสังเวชฯ พระนคร
 ๗. พระธาตุนโศภณ วัดบวรนิเวศ พระนคร
 ๘. พระมหาโพธิวงศาจารย์ วัดอนงคาราม ธนบุรี
 ๙. พระมหาวิมลวงศ์ตาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร
 ๑๐. พระธรรมคณาภรณ์ วัดท่ามพระยา พระนคร
 ๑๑. พระธรรมทัตนาทร วัดชนะสงคราม พระนคร
 ๑๒. พระธรรมปาโมกข์ วัดราชผาติการาม พระนคร
 ๑๓. พระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไตรมิตรฯ พระนคร

รายนามพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

งานสมโภชสุพรรณบัฏพัทยส และบำเพ็ญกุศลฉลองวันเกิด

สมเด็จพระวันรท

เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน สัมมนตรีกว่าการองค์การเผยแผ่

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๐๕ เวลา ๕.๐๐ น.

๑. พระราชศีลโสภิต แทนเจ้าคณะจังหวัดพระนคร วัดพระ
พิเรนทร์ จ. พระนคร

๒. พระเทพประสิทธิคุณ ศึกษาจังหวัดธนบุรี วัดดุสิตาราม
จ. ธนบุรี

๓. พระธรรมวิสุทธิธารย์ เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี วัดสุทัศน์
เทพวราราม อ. พระนคร จ. พระนคร

๔. พระธรรมมานุสาร์ ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี วัดเทียน
ถวาย อ. เมือง จ. ปทุมธานี

๕. พระราชธานินทร์ธารย์ ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรี
อยุธยา วัดพนัญเชิง อ. เมือง จ. อยุธยา

๖. พระธรรมารามมุนี เจ้าคณะจังหวัดลพบุรี วัดเสาธงทอง
อ. เมือง จ. ลพบุรี

๗. พระสุชัยมุนี ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท วัดท่ากฤษณา
อ. หันคา จ. ชัยนาท

๘. พระราชสิงหวรรณมุนี เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี วัดสังฆราชาวาส
อ. เมือง จ. สิงห์บุรี

๙. พระโพธิวงศาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง วัดอ่างทอง
อ. เมือง จ. อ่างทอง

๑๐. พระธรรมทัศน์าทร เจ้าคณะจังหวัดสระบุรี วัดชนะสงคราม
อ. พระนคร จ. พระนคร
๑๑. พระราชเขมากร เจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา วัดโสธรวรา
ราม อ. เมือง จ. ฉะเชิงเทรา
๑๒. พระธรรมวรนายก เจ้าคณะจังหวัดนครนายก วัดอุดมธานี
อ. เมือง จ. นครนายก
๑๓. พระวิสุทธิธรรมจารย์ เจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี วัดใหม่
ทรงทอง อ. ศรีมหาโพธิ์ จ. ปราจีนบุรี
๑๔. พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี วัดราษฎร์บำรุง
อ. เมือง จ. ชลบุรี
๑๕. พระราชอริยคุณาธาร เจ้าคณะจังหวัดระยอง วัดป่าประดู่
อ. เมือง จ. ระยอง
๑๖. พระบุรุษเชตต์คณาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดตราด วัดไผ่ล้อม
อ. เมือง จ. ตราด
๑๗. พระราชจันทกวี เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี วัดโบสถ์เมือง
อ. เมือง จ. จันทบุรี
๑๘. พระธรรมรัตนกร เจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ วัด
มหาธาตุ อ. พระนคร จ. พระนคร
๑๙. พระอนุศาสน์โกศล เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา วัดอีสาน
จ. นครราชสีมา
๒๐. พระคัมภีรญาณเถร ศึกษาจังหวัดชัยภูมิ วัดชัยภูมิวราราม
อ. เมือง จ. ชัยภูมิ
๒๑. พระธรรมธีรมนี เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ วัดกลาง อ. เมือง
จ. บุรีรัมย์
๒๒. พระประภากรคณาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ วัดกลาง
อ. เมือง จ. สุรินทร์

หอสมุดแห่งชาติสาขามหาสารคาม

๒๓. พระวโรจนีรัตโนบล เสด็จแห่งวัดอุบลราชธานี วัดมณี
วนาราม อ. เมือง จ. อุบลราชธานี

๒๔. พระธรรมวินยานุยุตต์ เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี วัดมณีมา
วาส อ. เมือง จ. อุดรธานี

๒๕. พระปรีชาญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย วัดศรีสะเกษ
อ. เมือง จ. หนองคาย

๒๖. พระราชจินตามุนี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดมหา
พุทธาราม อ. เมือง จ. ศรีสะเกษ

๒๗. พระวิริยาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดเลย วัดศรีบุญเรือง อ. เมือง
จ. เลย

๒๘. พระราชวิมลเมธี เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร วัดพระธาตุ
เชิงชุม อ. เมือง จ. สกลนคร

๒๙. พระเทพรัตนโมลี เจ้าคณะจังหวัดนครพนม วัดพระธาตุ
พนม อ. ธาตุพนม จ. นครพนม

๓๐. พระราชสารธรรมมุนี เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดศรีนวล
อ. เมือง จ. ขอนแก่น

๓๑. พระอธิธานุวัตร ร.ด. เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม วัด
มหาชัย อ. เมือง จ. มหาสารคาม

๓๒. พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ วัดศรี
บุญเรือง อ. เมือง จ. กาฬสินธุ์

๓๓. พระสุนทรธรรมประพุทธ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด วัด
กลาง อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

๓๔. พระราชวิสุทธิ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง วัดเชียงราช อ. เมือง
จ. ลำปาง

๓๕. พระราชวีรากร เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดม่วยต่อ
อ. เมือง จ. แม่ฮ่องสอน

๓๖. พระครูอุตตมปัญญา ศึกษาจังหวัดเชียงราย วัดเชตุพน
อ. เมือง จ. เชียงราย

๓๗. พระมงคลราชมุนี เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดเชตุวัน
อ. เมือง จ. เชียงใหม่

๓๘. พระครูอรุณธรรมวิรัช ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญาภู
อ. เมือง จ. น่าน

๓๙. พระภัทรสารมุนี ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดแพร่ วัดพระบาทมิ่ง
เมือง อ. เมือง จ. แพร่

๔๐. พระศรีศิลป์สุนทรวาทิ เสนาะแห่งจังหวัดลำพูน วัดศรีพระยืน
อ. เมือง จ. ลำพูน

๔๑. พระพิณบุราจารย์ เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก วัดพระศรี
รัตนมหาธาตุ อ. เมือง จ. พิษณุโลก

๔๒. พระสวรรณนาบก เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย วัดสุวรรณคา
ราม อ. สุวรรณโลก จ. สุโขทัย

๔๓. พระวิสุทธิสมณาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดตาก วัดมณีบรรพต
อ. เมือง จ. ตาก

๔๔. พระธีรมาธิมุตมุนี เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร วัดบาง
อ. เมือง จ. กำแพงเพชร

๔๕. พระครูพิพิธธรรมศาสตร์ เสนาะแห่งจังหวัดพิจิตร วัดนครชุม
อ. เมือง จ. พิจิตร

๔๖. พระเพชรบูรณ์คณาวัสัย เจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ วัด
มหาธาตุ อ. เมือง จ. เพชรบูรณ์

๔๗. พระนิทานโพธิวัฒน์ เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ วัดพรหม
จริยวาส อ. เมือง จ. นครสวรรค์

๔๘. พระราชอุทัยกวี เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี วัดมณีสถิตย์
อ. เมือง จ. อุทัยธานี

๔๙. พระถวธรรมสาร ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ วัดท้ายตลาด อ. เมือง จ. อุตรดิตถ์

๕๐. พระศรีธีรพงษ์ ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี วัดมหาธาตุ อ. เมือง จ. ราชบุรี

๕๑. พระธรรมสิริชัย เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม วัดพระปฐมเจดีย์ อ. เมือง จ. นครปฐม

๕๒. พระวิบูลเมธจารย์ ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี วัดคอนเจดีย์ อ. ศรีประจันต์ จ. สุพรรณบุรี

๕๓. พระกาญจนวัตรวิบูล เลขแห่งจังหวัดกาญจนบุรี วัดลาดหญ้า อ. เมือง จ. กาญจนบุรี

๕๔. พระราชสุวรรณมุนี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี วัดมหาธาตุ อ. เมือง จ. เพชรบุรี

๕๕. พระสุเมธีวรคุณ เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วัดเกาะสลัก อ. เมือง จ. ประจวบคีรีขันธ์

๕๖. พระราชสาครมุนี เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร วัดช่องลม อ. เมือง จ. สมุทรสาคร

๕๗. พระศรีธรรมราชมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช วัดเสาชิงทอง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช

๕๘. พระครูสมุทรโกวิท เลขแห่งจังหวัดสมุทรสงคราม วัดแก่นจันทร์เจริญ จ. สมุทรสงคราม

๕๙. พระสุทธิพงษ์คณาสัย ศึกษาจังหวัดชุมพร วัดเชิงคีรี อ. หลังสวน จ. ชุมพร

๖๐. พระราชรัตนกวี เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดไตรธรรมาราม อ. เมือง จ. สุราษฎร์ธานี

๖๑. พระรณังควินัยมุนีวงศ์ เจ้าคณะจังหวัดระนอง วัดอุปนันทาราม อ. เมือง จ. ระนอง

๖๒. พระธรรมมาวธุวิชัย ศึกษางค์หวัดกระบี่ วัดธรรมมาวธุ
สรณาราม อ. เมือง จ. กระบี่

๖๓. พระราชปฏิภาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดพังงา วัดประพาส
ประจิมเขตต์ อ. เมือง จ. พังงา

๖๔. พระราชวิสุทธิมุนี เจ้าคณะจังหวัดภูเก็ต วัดมงคลนิมิตร
อ. เมือง จ. ภูเก็ต

๖๕. พระรัตนโมลี เจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดแหลมทราย
อ. เมือง จ. สงขลา

๖๖. พระเทพญาณโมลี เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี วัดตานีนรสโมสร
อ. เมือง จ. ปัตตานี

๖๗. พระราชปัญญาเมธี เจ้าคณะจังหวัดยะลา วัดพุทธภูมิ
อ. เมือง จ. ยะลา

๖๘. พระราชสามนต์โมลี เจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส วัดบางนรา
อ. เมือง จ. นราธิวาส

๖๙. พระราชวิรมุนี เจ้าคณะจังหวัดพัทลุง วัดคูหาสวรรค์
อ. เมือง จ. พัทลุง

๗๐. พระมหาสงัด ปญฺญาวโร เลขแห่งจังหวัดตรัง วัดกะพัง
สุรินทร์ อ. เมือง จ. ตรัง

๗๑. พระครูสิริขันตยาภรณ์ ร.ก. เจ้าคณะจังหวัดสตูล วัดตุลยา
ราม อ. เมือง จ. สตูล

พระโปรดบัญชาวัดคัย

[ภาพที่ ๔]

พระประธานประจำพระวิหารทิศใต้

△

พระพุทธชินราช วโรวาทธรรมจักร
อัครปฐมเทศนา นราศกบพิตร

พระโปรดบัญชาวัดคัย พระประธานประจำพระ
วิหารทิศใต้เป็นพระปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตัก ๕ ศอก
๑ คืบกับ ๑ นิ้ว อัญเชิญมาแต่เมืองสุโขทัย แล้วโปรด
ให้หล่อรูปพระบัญชาวัดคัยขึ้นใหม่ประดิษฐานไว้ด้วย จึง
เรียกว่าปางเตด็จเทศนาโปรดพระบัญชาวัดคัยหรือพระ โปรด
บัญชาวัดคัย อันหมายถึงปางปฐมเทศนานั่นเอง (ปางปฐม
เทศนานั้นยกพระหัตถ์ขึ้นเสมอพระอุระ กรัดนิ้วพระหัตถ์
เป็นวงคล้ายจักร) สัมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ
ปรมาธิบดีศรีไนรต์ ทรงนิพนธ์เมื่อคราวทรงปฏิสังขรณ์ใน
รัชกาลที่ ๓ ไว้ดังนี้

สุโขทัยธรรมรามผู้
สถิตวิหารทักษิณ
ธรรมจักรแจกพรหมินทร์
เบญจวคคัยมहा

นามชิน ราชภา
มุกหน้า
หม่นภาพ ผองเฮย
อยู่เฝ้าสดับแสดง ฯ

ผนังมุกหน้าเขียนภาพตั้งแต่เทศนาธรรมจักรจนถึง
ชาติอนันตรธาน มุกหลังเขียนเรื่องฎีกาพาหุง ๘ บท ช่างกรม
ช่างมหาดเล็ก มีโคลงพระนิพนธ์ว่า

ช่างวาดมหาดเล็กล้วน
ปฐมแต่เทศน์ธรรมจักร
ชินธาตุท่านทำลัก
บรรลุประศาสน์เข้า

ฉลุลักษณะ ภาพพ่อ
จวบเท่า
ลาญลวง แล้วเฮย
ขบทำพันประมวน ฯ

มุกหลังรังรักษ์แต่มี
แปดบทรจนาปรา
โดยอรรถวัจนกกถา
แสดงปราชญ์นรชาติได้

ฎีกาพา หุงเฮย
กฏไว้
ธรรมเมศ
เรื่องรู้ดุษเขียน ฯ

เข้าใจว่า รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชทานดรุณพระนาม
เพิ่มใหม่ มีคิตาจารึกคิดไว้ที่ฐานพระที่นั่ง

พระพุทธชินราช วโรวาทธรรมจักร

อัครปฐมเทศนา นราศกบพิตร

เป็นทนายเตี้ยคายทภาพเขียนเหล่านตบหมดแล้ว คง
เหลือนภาพเขียนในสมัยเก่าอยู่เพียงที่บานประตูเท่านั้น เดากัน
ว่า เมื่อสมัยปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ ภาพที่บาน
ประตูเกือบถูกลบเขียนใหม่เหมือนกัน เมื่อญ่สมัยใด ๆ กรม
พระยาดำรง ๆ เสด็จมาพบเข้า รับผิดชอบไว้ เพราะ
ทรงเตี้ยคายฝีมือเขียนอนมอารมณ์ละเอียดอ่อน ซึ่งเป็น
แบบศิลปะไทยแท้ ภาพนั้นเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ
ภาพศักดิ์เดวจะเห็นช้างหนักตายกบมชีวิต ดายกนกทองค
พระอินทร์ประทับพรวิเดมอันคองดม ประหนึ่งว่าเราอยู่ใน
สวรรค์ชนดาวคงดีด้วย

การบูรณปฏิสังขรณ์ ในรัชกาลที่ ๓ โปรด ๆ ให้
เป็นหน้าที่หลวงกรรยกบาทวิเจกรมเป็นผู้กำกับทำการซ่อม
จำจิตรนุกุลกรมมหาเดกเป็นผู้ตรวจ

หลวงกรรยกบาทวิเจ	กรมงาน เกณฑ์ภา
ราชรักษปักษ์ของวิหาร	ซ่อมสร้าง
จำจิตรนุกุลการ	กำกับ อีกเฮย
กรมมหาครราชวังอั้ง	๔ ๒ ชอคงสองตน ๆ

ภายในฐานพระบรรจุพระบรมธาตุซึ่งเชิญจากในพระ
ราชวัง ๓๑ องค์บรรจุกับพระบรมธาตุแต่เมืองน่าน ๒๐ องค์
และบรรจุธาตุพระอรหันต์ได้ โลกแก้วไว้ได้ ฐานพระปัญจ
วัคคีย์ ๓๘๖ องค์

คราวต่อมาปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๕ พร้อมกับพระ
วิหารทิศอื่น ๆ ที่เคยกล่าวมาแล้วในเรื่องพระวิหารนั้น ๆ
จึงองค์ไว้ในที่นี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้า
ของห้างขายยาตราใบโพธิ์ ได้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์
เพื่อปฏิสังขรณ์องค์พระพุทธรชินราช พระปัญจวัคคีย์ และ
ฐานชุกชี โดยให้ช่างลงรักปิดทององค์พระ บันไดวดตาย
ประดับฐานซึ่งดอกลีลาวดีจากของเก่าแล้วลงรักปิดทองประดับ
กระจกเต็มใหม่ นายขุนหิ โสคติ เป็นนายช่าง พระวิเชียร
ธรรมคุณาธาร เป็นผู้อำนวยการปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็น
อนุสรณ์แห่งตระกูลตั้งตรงจิตร และได้ทำที่บรรจุอัฐิประจำ
ตระกูลไว้ที่ผนังหลังองค์พระพุทธรชินราชด้วย นอกจากนี้ยัง
ได้จัดสร้างตู้สำหรับเก็บเครื่องสังฆภัณฑ์ มีรายการ
ดังนี้

๑. ถงรักบีดทององค์พระพุทธรชินราช
พระบัวจวคคัยแตะช่อมฐานชุกชี เงิน ๕๕,๐๐๐ บาท
๒. ถงรักบีดทององค์พระและพระอัครสาวก
มุขหลังช่อมฐานชุกชี เงิน ๓๕,๐๐๐ บาท
๓. ถ้างตุตงฆพตคณท มุขหน้า เงิน ๒๘,๗๐๐ บาท
๔. ถ้างตุตงฆพตคณท มุขหลัง เงิน ๒๐,๕๐๐ บาท
๕. ถ้างตุกกรงรอบฐานพระ มุขหน้า เงิน ๒,๕๐๐ บาท
๖. ถ้างตุกกรงรอบฐานพระ มุขหลัง เงิน ๒,๐๐๐ บาท
๗. เคียงดำหรับปกแผ่น เงิน ๗๐๐ บาท

รวมเป็นเงิน ๑๗๔,๕๐๐ บาท

อนึ่ง นายประยงค์ คงตรงจิต ผู้ได้อุทิศเงิน
ถ้างถาวรวัตถุและตั้งของเครื่องใช้ไว้ในวัดนี้ เป็นจำนวน
ประมาณ ๕ ล้านบาท นับว่าเป็นก่าตงคาคุนวัดในสมัย
อย่างดียเยี่ยม

พระปางน้แม่จะมีได้จัดเป็นพระประจำวันเกิดในทาง
โหราศาสตร์เช่นองค์อื่น ๆ ถถอว่าเป็นถ้าคณปางหนึ่ง ซึ่ง
นิยมถ้างไว้ในบุชนี้ถถานใหญ่ ๆ ถ้ว ๆ ไป ถ้วถ้างเป็น
คอนแต่คงปฐมเทศนา อน้เป็นถ้าม่อนถ้งเวชนียถถานแห่ง

หนึ่ง (ตั้งเวชนียสถานมี ๕ คือกิ ปรารถิ ครุฑรุ แด่ดง
ปฐมเทศนา และนิพพาน) มีตำนานตั้งเขปดงน

เมื่อพระพุทธองค์ครุแล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุขอยู่
เป็นเวลา ๗ ปีเศษ คอแค้นนักทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ
ที่จะแสดงธรรม ทรงระตกลึงออกตามดั่งกับอาพาธตามดั่ง
ต้องทพระองค์เคยไปศึกษาด้วย ขณะนั้นกษัตริย์พละยแคว
ไม่ทรงเห็นใครที่สมควร นอกจากฤษภมุนีจกคยทงหา คือ
พระโกณฑัญญะ วัปปะ ภัททยะ มหานามะ และอัสสชิ
ซึ่งได้ติดตามพระองค์มาตั้งแต่ออกทรงผนวช จนกระทั่ง
พระองค์เลกบำเพ็ญทุกรกิริยาอันเป็นวิชรมานกายให้
ลำบากเหน็ดเหนื่อยเปล่า แล้วกลับมาเสวยพระกระยาหาร
เพื่อบำเพ็ญเพียรทางใจ ฤษภมุนี & ไม่พอใจอย่างยิ่ง โดย
เข้าใจว่าพระมหาบุรุษอ่อนแอเวียนกลับไปแล้วเป็นผู้มักมาก
ในกามสุขอีก จึงได้หนีไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระ
องค์ทรงเห็นอุปนิสัยของฤษภมุนีซึ่งมีความเชื่อมั่นในพระ
บัญญัติของพระองค์มาเป็นทุนเดิมแล้ว ว่าถ้ามารจะ
เข้าใจในธรรมที่พระองค์ครุได้ จึงเสด็จไปโปรด
ที่แรกฤษภมุนีจกคยแสดงกิริยากระด้างกระเดื่อง เมื่อได้สดับ

พระปณิญาของพระพุทธองค์ และพึงตั้งจิตระมัดระวัง
ธรรมจักรกับปวณศสูตรแล้ว ก็ได้รู้แจ้งเห็นจริง บรรลุเป็น
พระอรหันตทางหมด ตั้งสมรณะกอบตเกิดชน ณ ทนนเป็น
แห่งแรก เมื่อวันเพ็ญอาสาฬหบูชาวันมฤตยูเดือน ๘ แล้ว
จึงทรงตั้งให้ออกประกาศพระพุทธศาสนา จนแพร่หลายมา
ถึงทุกวันนี้

มีหลาย ๆ ท่านทนยมการสร้างตัวเองทางดี เป็น
คนใจเร็วด่วนได้อย่างไม่มีเหตุผล แลวกต้องพลาดความหวัง
อย่างน่าเสียดาย จะทำอะไรก็ตาม ต้องสร้างพนหรือวางราก
ให้แข็งแรงก่อนจะได้คงทน พระบรมศาสดาของเราทรงตั้งพระ
พุทธศาสนาเริ่มจากสาวกเพียง ๕ องค์ มีอายุอยู่มาได้ถึง
๒,๕๐๐ ปีเศษแล้ว เพราะพระองค์ทรงเลือกบุคคลที่สมควร
เป็นพื้นฐานเสียก่อน มิได้เข้าใจว่าเป็น “ศัพท์พณิญา” แล้ว
จะพูดหรือจะทำอะไรก็ดำเร้จหมดทุกอย่าง เริ่มแต่น้อยไป
หามาก สามารถแก้ไขข้อข้องใจของพระปัญจวัคคีย์ผู้เต็มไปด้วย
ด้วยความกังขาได้หมดสิ้นแจ่มแจ้ง จะทำอะไรก็ต้องไม่ล้ม
กาศเทศะ

ความทุกข์นั้น ถ้าเก็บไว้อย่างทุกข์ ครั้นจะระบาย
 ให้ผู้อื่นฟังก็ช่วยไม่ได้ ผู้มีทุกข์จึงมักจะไปปรับทุกข์กับ
 สิ่งที่ย่อมรับฟังไว้โดยส่วนเดียว เช่น ต้นไม้ ภูเขา หรือ
 พระพุทธรูป ถ้าเราเห็นแต่เพียงกราบไหว้บูชาเพื่อจะขอให้
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นบันดาลให้ บางทีเราอาจจะทุกข์หนัก
 ยิ่งขึ้น ฉะนั้นผู้ปรารถนาจะขอให้พระพุทธรูปวิมากรวงศ์
 ช่วยให้พ้นทุกข์ พึงนำพระพุทธรูปมาเป็นแนวทาง
 ปฏิบัติ ย่อมจะบรรลุลผลอันไพบูรณ์ด้วยประการฉะนี้.

พระพุทธไสยาสน์

[ภาพที่ ๑]

△

งานประจำปีวัดโพธิ์ ตั้งชื่อไว้เสียหรรษา
ว่า “งานนักขัตฤกษ์นมัสการพระพุทธ
ไสยาสน์วัดพระเชตุพน ฯ” แต่คนทั่วไป
คงเรียกกันว่างานประจำปีวัดโพธิ์อยู่นั่นเอง
“งานนักขัตฤกษ์” หมายความว่า เป็นงาน
สนุกสนานตามฤดูกาล งานรื่นเริงประจำปี
เป็นคำบาลี มีหลายเรื่องในตำนานพระพุทธ
ศาสนากล่าวถึงงานนักขัตฤกษ์ เช่น เรื่อง
นางวิสาขา มหาอุบาสิกา ตอนเป็นสาวไปเที่ยว
งานนักขัตฤกษ์ประจำปี พราหมณ์ของมิการ
เศรษฐีบิดาของปุณณวัณณกุมาร พบนางใน
งานนั้น หรือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ
ตอนที่ยังเป็นหนุ่มเจ้าสำราญไปงานนักขัตฤกษ์
เหมือนกัน เกิดความเบื่อหน่ายเพราะคุมทรสพ
จึงออกบวช

งานนักขัตฤกษ์ วัดโพธิ์แต่เดิมนั้น เป็นงานให้วพระ
ประจำปี เปิดพระวิหารตามทิศต่าง ๆ ให้คนเข้านมัสการทั่ว
ไป เป็นงานออกงานที่สนุกสนานงานใหญ่งานหนึ่ง มีต้นเดือน
เมษายน งานประเพณีนั้นหยุดไถ่ยาวนานปี เพราะการจัดงาน
ขาดทุน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๖ สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน
ติสฺสทตฺต มหาเถร) ได้ดำริให้จัดงานขึ้นอีก ชักชวนคนให้
มาก่อพระเจดีย์ทรายให้วพระนอนและเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ เริ่ม
การบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระนอนเป็นการใหญ่ จึงถือเป็น
งานให้วพระนอนประจำปี และเดือนกำหนดงานมาไว้ใน
เทศกาดสงกรานต์

ความจริงเรื่อง “พระนอน” นั้นน่าจะ
เขียนแต่ต้น ๆ แต่ก็มีได้เขียน เขียนแต่พระ
พุทธปฏิมากรสำคัญของอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่า
“พระนอน” เป็นพระองค์ใหญ่ที่น่าสนใจอยู่
แล้ว องค์อื่น ๆ ถูกพระนอนท่านบังไม่ค่อยมี
ผู้รู้จัก ฉะนั้นจะเขียนเมื่อไรก็ได้เพราะมีผู้
นิยมอยู่แล้ว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรง
สถาปนาพระอารามนี้ บริเวณข้างด้านตะวันตก เพียงเขต
มหาเจดีย์ศรีรัตนเพชญ์เท่านั้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ พระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรด ฯ ให้ขยายบริเวณ
ออกไปทางทิศตะวันตกก้านเหนือ ทิศตรงนั้นเป็นวังของ
พระเจ้าอนุวงศ์เมืองพระองคเจา หรือที่เรียกกันว่าเจ้าครอก
วัดโพธิ์ [ต่อมาได้สถาปนาเป็นกรมหลวงนรินทรเทวี] ซึ่ง
ขณะนั้นพระองคเจากู้เงินพระชนม์แล้ว คงเป็นที่ประทับของ
พระโอรสคือกรมหมื่นนรินทรเทพ และกรมหมื่นนเรนทร
บริรักษ์ โปรด ฯ ให้ไปประทับวังที่สร้างใหม่ใกล้ประตู
สะพานหัน

โปรด ฯ ให้สร้างพระปางพระประทับบรรทม (พระ
นอน) ขึ้นที่ตรงบริเวณวังนั้น เพราะพระพุทธรูปปางที่สำคัญ
องค์อื่น ๆ มีอยู่แล้ว ขาดแต่ปางบรรทมเท่านั้น พระพุทธ
ปฏิมากรองค์นี้สร้างด้วยกอธิฐีถือปูน แล้วตั้งไว้ที่คาน
ยาว ๓ เต้น ๓ วา สูง ๑๕ เมตร เฉพาะพระพักตร์จากไร
พระศก (ไรผม) ถึงพระหนุ (คาง) ยาว ๑๐ ศอก กว้าง
๕ ศอก ฝีมือช่างสิบหมู่ของหลวง พระองคเจาจดจำด้วย

(ต่อมาได้สถาปนาเป็นกรมหมื่นนภมุนีทรภักดี) ทรงกำกับ
 การสร้าง สร้างองค์พระก่อนแล้วจึงสร้างพระวิหารในภาย
 หลัง พระวิหารสร้างตามมุข ๓ ชั้นอย่างพระอุโบสถ หลังคา
 มุงกระเบื้องเคลือบสีชาบ ^๕ ผนัง ^๕ ใน ^๕ ผนังนอกและ ^๕ ผนังชานชาดาปู
 หินแดงแขวงเมืองราชบุรี เพชรบุรี มีโคลงศิลาจารึกซึ่ง
 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พงศาธิบดี ทรงนิพนธ์โคลงชื่อ
 “โคเดินหาง” ว่า

ทิศเหนือขยายย่านด้าน	แดนใหม่ เพิ่มนา
นเรศร์เริ่มก่อกระแวงแสดง	คืบนั้น
พุทธไสยาสน์ใหญ่ใส่	สมที่ ลานเฮย
ก่ออิฐปูนบันหัน	แห่งสถาน ฯ
วัดยาวเส้นได้ใส่	เศษสาม วาแฮ
ก่อพระมหาวิหารมาน	มุขสร้าง
สวมพระระยะงามตาม	แต่ที่ นั้นมา
อย่างโบสถ์โปรดสร้างอ้าง	อาจทัน ฯ

มุงกระเบื้องบงชรา ^๕ คล้า ^๕	เคลือบสี ^๕ ขาบเอย
ลดมุข ^๕ สามชั้น ^๕ สรรค์	เสร็จ ^๕ ไสร์
ดา ^๕ ษ ^๕ พน ^๕ ท ^๕ ว ^๕ ท ^๕ ม ^๕	หมด ^๕ นอก ^๕ ใน ^๕ นา
หิน ^๕ ชาติ ^๕ แดง ^๕ ให้ ^๕ ใช้	ช่วง ^๕ ลาน ^๕ ฯ

ศิลา ^๕ เขา ^๕ เขต ^๕ แวน ^๕ แคว ^๕ น	แขวง ^๕ ราช ^๕ บุรี ^๕ ฤๅ
เพชร ^๕ บุรี ^๕ สถาน ^๕ ปาม	ไป ^๕ เพี้ยน
ชา ^๕ ลาร ^๕ ด ^๕ บ ^๕ ดา ^๕ ษ ^๕ ลาด	หลาย ^๕ หมื่น ^๕ แผ่น ^๕ พ้อ
เต็ม ^๕ ตระ ^๕ หล ^๕ อด ^๕ เต ^๕ ย ^๕ ร ^๕ เท ^๕ ย ^๕ ร	เทพ ^๕ ผ ^๕ จ ^๕ ง ^๕ ฯ

พระพุทธรูป^๕บาท^๕ยาว^๕ ๕ เมตร^๕ สูง^๕ ๓ เมตร^๕ โป^๕รด^๕ ฯ ให้
 จำ^๕หัด^๕ก^๕ม^๕ก^๕ภ^๕า^๕พ^๕ม^๕ง^๕ค^๕ด^๕ ๓๐๘ ประ^๕ด^๕บ^๕ท^๕พ^๕น^๕ผ^๕า^๕พระ^๕บาท^๕ เพื่อ^๕ให้^๕
 ถูก^๕ต^๕อง^๕ค^๕า^๕ม^๕ค^๕า^๕ร^๕า^๕ม^๕ห^๕า^๕ป^๕ริ^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ะ^๕ ผู้^๕มี^๕อ^๕ม^๕ก^๕น^๕ง^๕า^๕ม^๕ย^๕ง^๕น^๕ก^๕ ถ้า^๕
 จะ^๕ดู^๕ค^๕ว^๕า^๕ม^๕ง^๕า^๕ม^๕ของ^๕พระ^๕น^๕อน^๕อง^๕ค^๕น^๕ ค^๕อง^๕ย^๕น^๕ด^๕ู^๕ท^๕า^๕ง^๕ค^๕า^๕น^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ช^๕
 บาท^๕ จะ^๕ม^๕อง^๕เ^๕ห^๕น^๕พระ^๕เก^๕ด^๕จ^๕ด^๕เพ^๕ด^๕า^๕น^๕ พระ^๕พ^๕ก^๕ต^๕ร^๕ง^๕า^๕ม^๕จ^๕บ^๕ค^๕า^๕
 จ^๕บ^๕ใจ^๕ เ^๕ด^๕มี^๕อ^๕น^๕จะ^๕ต^๕ร^๕ง^๕ผู้^๕ค^๕ู^๕ให้^๕ค^๕ด^๕อยู่^๕ก^๕บ^๕ท^๕ พระ^๕น^๕อน^๕อง^๕ค^๕ไ^๕หญ^๕ท^๕
 มี^๕ช^๕น^๕า^๕ด^๕ไ^๕ก^๕ด^๕เ^๕ย^๕ง^๕ก^๕บ^๕พระ^๕น^๕อน^๕ว^๕ัด^๕โ^๕ฬ^๕ช^๕มี^๕ ๒ อ^๕ง^๕ค^๕ ค^๕ือ^๕ พระ^๕น^๕อน^๕
 ท^๕ว^๕ห^๕า^๕ร^๕เ^๕ง^๕เ^๕า^๕ว^๕ง^๕เพ^๕ช^๕ร^๕บ^๕ร^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ง^๕ ก^๕บ^๕พระ^๕น^๕อน^๕จ^๕ก^๕ร^๕ด^๕ห^๕ท^๕
 ด^๕ิง^๕ห^๕บ^๕ร^๕อ^๕ก^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ง^๕ แ^๕ด^๕พระ^๕ด^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕ะ^๕ค^๕ว^๕า^๕ม^๕ง^๕า^๕ม^๕น^๕น^๕เป^๕ร^๕ย^๕บ^๕ก^๕น^๕

ไม่ได้เคย ฉะนั้นพระนอนวัดโพธิ์หรือพระพุทธไสยาสน์วัด
พระเชตุพน จึงได้รับยกย่องว่าเป็นพระนอนองค์ใหญ่ที่มี
ความงามเป็นเอก

ผนังพระวิหารตอนบนหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่อง
มหาวงศ์ ตอนล่างเขียนผนังว่างหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่อง
พระดำริกาเอศทิศละ ๑๓ พระองค์ อุบัติกเอศทิศละ ๑๐ คน
และอุบัติกาเอศทิศละ ๑๐ คน เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษา
เรื่องราวด้วยภาพ ผู้มีการเขียนภาพประณีตมีใช้น้อย เดีย
ดายที่ลบเลือนไปมาก

อิริยาบถใหญ่ของมนุษย์มี ๔ คือ ยืน
เดิน นั่ง นอน ซึ่งถ้าสามารถเคลื่อนไหวโดย
สม่ำเสมอได้ก็เป็นคุณอันวิเศษ ถ้ามากเกินไป
อย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สู้ดี เช่น เดินมาก ยืน
มาก นั่งมาก หรือนอนมาก มักให้โทษ และ
การเคลื่อนไหวของอิริยาบถ ๔ ก็ยังมีต่างๆ
กันอีก บางคนจะเดิน ยืน นั่ง นอน แล่นา
รักไปทั้งนั้น แต่บางคนก็เกิดไปขวางๆ ตา
ผู้อื่นเข้า ไม่ว่าจะเป็นอิริยาบถไหน ดูเป็นที่

“เขม่น” ไปเสียหมด บางคนแม้ไม่เคย
รู้จักกันเลยก็ยังถูกนินทาได้ เช่นว่า “หมอ
ที่ท่าแกเดินเบ่งๆ” หรือ “แม่นี่ดูยวนจริงๆ”
อะไรเหล่านั้นเป็นต้น ดังนั้นในทางพระพุทธ
ศาสนาจึงสอนให้ควบคุมสติอยู่ทุกอิริยาบถ
สอนให้มีความสำรวมระวังอยู่ทุกขณะ เพื่อให้
มีอิริยาบถทั้งามตองตา

อิริยาบถอื่น คือ ยืน เดิน และนั่ง ถ้าหากกันไปแล้ว
ก็ยังพอควบคุมได้ ด้วยยังมีความรู้สึกตัวอยู่ แต่อิริยาบถ
นอนนั้น ถ้าหลับเสียแล้ว การควบคุมก็ขาด อาการนอนก็
เคยออกทำออกทางต่าง ๆ ยิ่งในเวลาดำเนินทางไกล ทางรถไฟ
ทางรถยนต์ หรือเรือเมตด้วยแล้ว มองแล้วถ้าไม่ชิน ก็ต้อง
ตั้งเวร เฉพาะบนรถไฟ ถ้าคนโดยสารมาก ๆ ก็พลุกพล่าน
คล้ายกับเบ็ดไถที่ถูกเขี่ยคดคองแล้วของ ๆ ไร่ คอดก คอห้อย
บางทีนอนรวมกันมาก ๆ ก็มึนงงเหมือนนอนกตางแม่น้ำเจ้า
พระยาขณะที่เรือแล่นเต็มไปหมด ตมย์พุทธกาตมมุตตอก
บวชเพราะเห็นภาพนอนของหญิงสาวบริวาร เช่น พระยศ

กุดบุตร มีตำนานเล่าว่า “ ยศกุดบุตรคนชนเห็นหมู่บริวาร
นอนหลับ มีอาการวิกตต่าง ๆ ตางนางมีพิณตกอยู่ทรกไว้
ตางนางมีตะโพนวางอยู่ข้างคอ ตางนางนำตายไทด ตางนาง
ดยายฉม ตางนางบ่นละเมอ ไม่ก่อให้เกิดความน่าดูน่าชม
เช่นแต่ก่อน กัดบปรางฏเป็นเหมือนซากศพททงอยู่ในป่าช้า
มีความสลดใจเบือหน่าย ถึงกับออกอุทานว่า “ ทนุณวาย
หนอ ทนุณวของหนอ ” แล้วออกบวชได้ย

การนอนนั้นในบาลีมีอยู่ ๔ แบบคือ

๑. กามโลกิเสยฺยา นอนอย่างผู้บริโลกกาม คือ
นอนตะแคงซ้าย เป็นการนอนของผู้มกมาก
ในกามคุณ มีจิตพะวงผกไม่แต่ในการที่จะ
บริโลกกามตุ

๒. เปตเสยฺยา นอนอย่างเปต คือนอนหงาย คง
จะเป็นการนอนของผู้ทไม่รู้จักอดมบคมี
อยู่เท่าใดไม่เพียงพอ หรือผู้ไม่ดมหวังนอน
เอามือก่ายหน้าผาก

๓. สีสเสยฺยา นอนแบบราชสีห์ คือนอนตะแคง
 ขวาให้เท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย เป็นการ
 นอนของผู้มั่งคั่งมีปศุญญะ ค่อนข้าง ถูก
 อามย ธรรมคาราชสีห์นอนนอน
 ตะแคงขวาให้เท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย เก็บ
 หางไว้ระหว่างขาอ่อน เมื่อตั้งตัวแล้วยก
 ศีรษะมองดูกายด้านหน้า เหยียดดูกายข้าง
 หลัง เห็นส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายขยับ
 เขยอนผิดปรกติท้วงไว้แต่แรกจะมีใจไม่
 ชนชม ถ้ายังเป็นปรกติดูก็มีความสบายใจ

๔. ตถาคคเสยฺยา นอนแบบพระตถาคค คือเข้า
 จตุคถมานแล้วจึงนอน เป็นการนอนของ
 พระอรหันต์หรือผู้มีมานต์มาบด

พระพุทธเจ้าได้ย่ำหรือพระนอนที่สร้างกันนั้น เป็น
 แบบสีห์ได้ย่ำคือนอนตะแคงขวา แต่พระบาทนั้นนักปฎิมากร
 มักสร้างไม่เหมือนกันทีเดียว บางองค์ก็ถูกต้องตามตำนาน
 คือพระบาทขวาเหลื่อมพระบาทซ้าย บางองค์ก็เหยียดพระ
 บาทเหมือนกัน เช่นพระนอนทวดโพชนเป็นต้น เฉพาะองค์นี้

ก็คงเป็นเพราะนักปฎิมากรต้องการอวดฝีมือมากกว่า พระ
พุทธรูปปางนี้ หมายถึงเอาคอนเสด็จดับขันธปรินิพพานที่พระ
พุทธองค์เสด็จถึงป่าสาธวันเมืองกุสินารา แล้วครัสต์ตั้งพระ
อาสนะให้แต่งตั้งปูตาดเตียงให้พระเศียร ณ ทิศอุดร ณ
ระหว่างคูแห่งสาธพฤษ แล้วพระองค์ทรงดำริจะสั่งให้เสียบ
โดยข้างเบองขวาตั้งพระบาทเหนือมด้วยพระบาท มีสติสัม
ปชัญญะ แต่มิได้หมายพระทัยในการที่จะเสด็จลุกขึ้นออก
เสด็จดับขันธปรินิพพานโดยดีให้เสียนั่นเอง

พระนอน ถือก็นว่าเป็นพระพุทธรูปประจำผู้ที่เกิดวัน
อังคาร ดาวอังคารเป็นเจ้าแห่งโทษจริต เป็นดาวดุ มีอำนาจ
เป็นกำลัง ไหร่มักทายดาวอังคารว่าหมายถึงทหารและ
ตำรวจ แลสงครามกล้าหาญเข้มแข็ง ผู้มีความโกรธ เกิด
โทษ ถ้านอนเสียแล้วอารมณ์โกรธก็ตบระงับลงได้ เพราะ
เวดานอนเหมือนกับหยุดเครื่องยนต์ที่กำลังร้อน เรื่องที่จะ
ระเบิดก็ยุติได้

อีกอย่างหนึ่ง ถ้าผู้โกรธนอนระงับลงพระพุทธรูป
ได้ก็จะมิได้มองเห็นความสว่างด้วยปัญญาได้ว่า คนเราถึงจะ
เก่งกล้าสักเพียงใดก็ต้องตายทั้งนั้น แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็น

บรมศาสดายังกองเตด็จเข้าสู่พพาน ก็จะเป็นเหตุให้โทษ
ตกได้ หรือมีฉะนนั้นจะระดกถึงพระพุทธโฆษาทอนเป็นปัจฉิม
วาทที่ว่า “ดูก่อนพระภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราผู้พระศาสดา
เตือนท่านทั้งหลายให้รู้ ถึงทางทั้งหลายมีความเสื่อม ความ
ฉิบหายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงอันเป็น
ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประ
มาทเถิด”

ผู้นับถือพระพุทธปฏิมากรปางต่างๆ ประจำวัน
เกิด ถึงจะถูกตำหนิว่าเข้าไม่ถึงพุทธธรรมที่แท้ก็
ตามที่เกิด เพราะจะอย่างไรก็คิดเพียงอิงๆ “กระพ”
ไว้ก็ยังดีกว่าที่เราเกาะอะไรไม่ได้เลย.

เมษายน ๒๕๐๒

หมายเหตุ การบูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธไสยาสน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘
สิ้นเงินไป สามแสนบาทเศษ มีเรื่องจะต้องบันทึกมาก จะ
ลงพิมพ์ในโอกาสต่อไป.

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

~~หอสมุดแห่งชาติ~~
~~สาขาจังหวัดเชียงใหม่~~

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร

๗๔ ซอยรัชฎาภิเษก งามวิเศษมุกกะสิทธิ์ พระนคร โทร. ๗๐๗๕๒

นายจรัส วันทนทวี ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๐๕
